

કૂતરું આપણને કરડે અને આપણે તેને કરડીએ!!!

કૂતરું આપણને કરડે તો તેના કરડેલા ઘા ઉપર ઉપચાર કરીને તુરત ઘા કેમ રુઝાય તેવો પ્રયત્ન કરવો તે આપણી ફરજ છે - તે આપણા લાભમાં છે, નહીં કે કૂતરાને સામું કરડવું! જો કૂતરું આપણને કરડે અને આપણે તેને કરડીએ તો તેનામાં અને આપણામાં ફર્ક શું? ફર્ક માત્ર એટલો જ કે તે પ્રથમ કરડ્યું અને આપણે પછી; તેણે પ્રથમ ગુનો કર્યો અને આપણે પછી; તેને પહેલાં સજા થવી જોઈએ અને આપણને પછી. છતાંય જો આપણે તેને સામેથી કરડીએ તો આપણા મોઢામાં તેનું રોગિષ્ટ માંસ જ આવે અને આપણા ઘા ઉપર ઉપચાર કરવામાં વિલંબ થાય તે વધારામાં. આવી ઊંડી સમજણનું નામ જ મનુષ્યપણું.

કૂતરું આપણને ન કરડે તેનો પ્રયત્ન મનુષ્યે અવશ્ય નક્કરપણે કરવો જ ઘટે. પરંતુ મનુષ્યે કૂતરાને તો કોઈ પણ સંજોગોમાં ન કરડાય. કૂતરું મનુષ્યને કરડે અને મનુષ્ય તેને કરડે તો તો “કરડે”નું ચક્કર ચાલે. પછી તેને થંભાવે કોણ? કૂતરું તો કૂતરું છે, તે ક્યાંથી થંભાવી શકવાનું હતું? કૂતરું પોતાને ન કરડે અને પોતે કૂતરાને ન કરડે એવી સાવધાનીનો પ્રયત્ન તો, ગમે ત્યારે મનુષ્યથી જ થઈ શકવાનો. કારણ કે કૂતરાને કર્મના સૂક્ષ્મ નિયમની ખબર નથી. લીમડામાંથી લીમડો અને આંબામાંથી આંબો, હિંસામાંથી હિંસા અને અહિંસામાંથી અહિંસા, આતંકમાંથી આતંક અને શાંતિમાંથી શાંતિ જ ઊગે છે તે નિયમની કૂતરાને ખબર નથી. મનુષ્ય જ આવો નિયમ જાણે છે - જાણી શકે છે. જો આવો નિયમ મનુષ્ય ન જાણે, જાણવાનો પ્રયત્ન ન કરે તો તે પંછડા વિનાનું કૂતરું જ છે. કર્મના સૂક્ષ્મ અટલ-અફર નિયમોને ન જાણવાના કારણે મૂંગાં પશુ-પક્ષીઓને એટલું દુઃખ ભોગવવું પડતું નથી જેટલું તે નિયમ ન જાણવાના-આચરવાના કારણે મનુષ્યને ભોગવવું પડે છે. જીવ-જગતની શ્રેષ્ઠતમ કૃતિ મનુષ્યમાં પણ જો કર્મના ગહન નિયમોને જાણવા-આચરવાની ક્ષમતા ન હોય તો મનુષ્યથી નિમ્ન કોટીનાં પશુ-પક્ષીઓમાં તો તેવી ક્ષમતાની આશા રાખી શકાય જ કેમ?

પશુ-પક્ષી કરતાં મનુષ્ય વધુ બુદ્ધિશાળી છે તે સત્ય વાંચવા-સાંભળવામાં આવે છે કેવળ તેથી જ સત્ય માની લેવાનું નથી, પરંતુ તે તો પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે, રોજના આપણા અનુભવની વાત છે. જેમકે પશુ પોતે જ્યાં ખાતું હોય છે ત્યાં જ ઝાડો-પેશાબ કરે છે અને તેના પર બેસે પણ છે. આમ કરવાથી આવી પડનારા દુઃખનું તેને ભાન નથી. જ્યારે મનુષ્યે જાજરૂ અને બાથરૂમ બંને સ્થાનો બિલકુલ જુદાં બનાવ્યાં. આમ, પશુ-પક્ષીને પોતે કઈ રીતે સુખી થઈ શકશે એનું જ્ઞાન નથી અને મનુષ્યને તેનું જ્ઞાન છે એનાં અનેક પ્રમાણો આપી શકાય તેમ છે.

જે કૂતરાને સુખી કઈ રીતે થઈ શકાય તેની ખબર નથી, તે બિચારું તો મનુષ્યને કરડીને તેની શિક્ષાનો ભોગ બને જ છે પરંતુ જેને - મનુષ્યને વધુ સુખી કઈ રીતે થઈ શકાય તેની ખબર છે તેણે તો પોતાને કરડેલા કૂતરાને શિક્ષા કરીને કર્મના અફર નિયમની શિક્ષા શા માટે વહોરી લેવી જોઈએ? સુખી થવા માટે જે બુદ્ધિ મળી છે તેનો ઉપયોગ ન કરીને, કે ઉપયોગ અવળો કરીને દુઃખી જ થવું હોય તો મનુષ્યને કોણ રોકી શકે?

આવું આવું લખવું અને વાંચવું એ પણ પશુ-પક્ષી કરતાં મનુષ્યમાં બુદ્ધિ વધુ છે તેનું જ પ્રત્યક્ષ-પ્રમાણ છે. ક્ષુધા, નિદ્રા, ભય અને પ્રજ્ઞેત્પત્તિની પ્રવૃત્તિ પશુ-પક્ષી અને મનુષ્યમાં સરખી જ છે. પરંતુ વધુમાં વધુ સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટેનું ચિંતન-મનન કરીને તેને આત્યંતિક સુખ સુધીની ચરમ સીમા સુધી પહોંચાડી દેવું તે મનુષ્યબુદ્ધિની પરમ સીમા છે; જેની પશુ-પક્ષીમાં હોવાની કલ્પના પણ કેમ કરી શકાય?

કૂતરું અને કરડવુંના દૃષ્ટાંતથી ઉપર કહેવામાં આવેલી વાતો દ્વારા એ સંદર્ભમાં આવતી અને આપણને સ્પર્શતી જીવન-વ્યવહારની ઘણી બધી બાબતોને સમજી લઈને, તેમાં બુદ્ધિનો સદ્ઉપયોગ કરીને સુખી થઈ શકવાનો પ્રયત્ન કરી શકાય.